

KOMENTÁŘ K PŘEDNÁŠCE „Na čem stojí Chrudim a z čeho je postavena“, proslovené při příležitosti TOP týdne v rámci zahájení projektu „Památky a příroda 2017“.

Akce konané v rámci tohoto projektu jsou rozvrženy od dubna do září 2017 a zúčastní se jich celá řada subjektů, které představí bohatost přírody Chrudimska s odkazem na Železné hory i historie Chrudimě a Chrudimska.

Přednáška „Na čem stojí Chrudim a z čeho je postavena“ spojuje do jednoho celku téma přírody a památek. Člověk od nepaměti využíval nerostné zdroje ke svému životu, ať v podobě staveb, či předmětů denního užívání. Pestrost horninového prostředí, která je výsledkem geologických procesů, je vzhledem k blízkosti Železných hor ohromující.

Prvá část přednášky se zabývá geologickou historií. Na obrazech a paleorekonstrukcích historie Železných hor malíř Petr Modlitba v roce 2016 za účasti geologů, vulkanologů, paleontologů a hydrogeologů ztvárnil nejdůležitější etapy historie Země, které mají zázemí v Železných horách. Ztvárněná témata jsou vždy podpořena ukázkami hornin či fosilií. Takto pojatá výtvarná řada obrazů, vztažená ke konkrétním územím v rámci České republiky, která navíc vychází z loga Národního geoparku Železné hory, nemá dosud v oblasti paleorekonstrukcí analogii.

Výtvarně je znázorněna rekonstrukce dávných sopek a sopečné činnosti z okolí Sovolusk i Konopáče u Heřmanova Městce s náznakem výskytu prvních organismů, které jsou dokumentovány nálezy stromatolitů.

Druhý obraz znázorňuje bohatost života v prvohorních mořích, v našem případě v silurském moři v okolí Prachovic, který je dokladován výskyty schránek hlavonožců, lilijic a graptolitů. A jestli zde žil obávaný klepíkatec *Acutiramus*, který dorůstal velikosti až 2 m a v mořích lovil drobné korýše, ponecháváme na fantazii geologů i negeologů.

Na dalších obrazech je ztvárněno pobřeží u Skutíčka, kde masivy žul omývalo poslední křídové moře, a dále útes od Chrtníků u Choltic, který je tvořen ojedinělou kolonií mořských hub.

Na posledním obraze malíře Modlitby je zachycena představa, jak to vypadalo na Podskále u Vrbatova Kostelce, kde bohaté prameny vytékající z opuk vytvářely kaskády sladkovodních pěnovců – travertinů obsahující listy a snad i drobné živočichy z období třetihor a čtvrtohor.

Jak říční síť v geologicky nedávném období na přechodu třetihor a kvartéru modelovala krajinu, je zachyceno na obraze jiného autora Jaroslava Houby, který ztvárnil Chrudimku v okolí Škrovádu v době již intenzivní těžby pískovců, které v podobě písků nanoslo křídové moře, a ze kterých je postavena i část Chrudimě.

Morfologie území, na kterém bylo město Chrudim založeno a vystavěno, je určena chrudimským ostrohem – výraznou elevací podkovovitého tvaru, kterou obtéká řeka Chrudimka. S trochou nadsázky můžeme říci, že tak trochu za její vyvýšenost může „Afrika“, resp. vliv srážky kontinentálních desek, po které se vyzdvihly Alpy. Tyto horotvorné pohyby a procesy se na českém masivu „vybily“ do podoby zlomů, horizontálních i vertikálních posunů či výzdvihů. Takto došlo i k výzdvihu Železných hor až o jeden kilometr a řada puklinových pásem a zlomů byla využita jako preferenční cesta pro snazší založení koryt říček, řek a potoků, například Chrudimky.

Drobná odbočka v rámci první části přednášky je věnována problematice nestability staveb, které jsou založeny při okraji ostrohu či na jeho svahu.

Druhá část přednášky je věnována tématu „Na čem stojí Chrudim a její blízké okolí“.

Na příkladu lokalit jako Bramac, okolí letiště, Pumberka, výchozy opuk v ulici Na Kopanici, dále Jezbruna, ale i trochu vzdálenější Škrovád, Podhůra, Monaco a Kočičí hrádek u Slatiňan, Žumberk či Vápenný Podol jsou komentovány typické sedimenty či vyvřeliny, které byly či mohly být použity jako stavební či umělecký kámen v městě Chrudim.

Určení míst, odkud se spráše, štěrk, písek, slepence, pískovce, opuky, slínovce těžily a dovážely, se postupně stalo úkolem trochu detektivním, protože i staré mapy z let 1760 až 1870 toho moc nesdělily. Proto byly použity staré letecké snímky z let 1938, 1955 a 1960, ale i ty poskytly omezené informace o lokalitách, ve kterých se v Chrudimi a blízkém okolí těžil či lámal kámen.

Třetí část přednášky je věnována konkrétním příkladům užití kamene jako suroviny pro staré dlažby, patníky či kostky, na dlažbu, na výstavbu hradeb nebo stěn pro říční regulaci či na umělecké a architektonické skvosty, které Chrudim dělají Chrudimí. Zvláštní pozornost je věnována vápenci – obláčkovému mramoru od Vápenného Podola, který v unikátní podobě a kráse byl použit na hlavní oltář v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Kostel sám je postaven zejména z pískovce, který byl těžen na obou březích Chrudimky ve Škrovádu, a doplňkově z tzv. lomového kamene – místních opuk.

A že období posledních třiceti let můžeme označit za určitou renesanci kamene, bude dokladováno na vybraných stavbách města Chrudim.

Obrazová část prezentace je umístěna na:

<http://www.geoparkzh.cz/cs/ke-stazeni/>.